

Onzichtbaar

Eloy Moreno

Over pesten, wegkijken en de moed om iemand écht te zien

DOELGROEP	LESDUUR	THEMA'S
11–15 jaar	40–50 minuten	pesten · groepsdruk · empathie · verantwoordelijkheid

VOOR DE DOCENT

In één oogopslag

Wat zou je doen als je onzichtbaar kon worden? In *Onzichtbaar* krijgt die fantasie een pijnlijke tweede betekenis. De hoofdpersoon wordt op school steeds verder geïsoleerd. Niet alleen wat de pesters doen telt: ook zwijgen, meelachen en wegkijken hebben gevolgen.

KERNVRAAG VAN DE LES

Wat betekent het om iemand écht te zien?

Waarom dit boek in de klas?

De roman maakt pesten bespreekbaar zonder het gesprek te beperken tot ‘pester’ en ‘slachtoffer’. Juist de groep eromheen komt in beeld. Daarmee biedt het boek een ingang voor gesprekken over sociale veiligheid, groepsdruk, empathie en de invloed van kleine keuzes.

VEILIG BESPREKEN

Begin niet met de vraag wie in de klas ooit gepest is. Werk eerst met fictieve situaties en met de personages uit het boek. Leerlingen bepalen zelf of ze persoonlijke ervaringen willen delen.

Leerdoelen

De leerling kan…

- uitleggen wat ‘onzichtbaar zijn’ in het verhaal kan betekenen;
- verschillende rollen rond pesten herkennen;
- nadenken over de verantwoordelijkheid van omstanders;
- benoemen wat je kunt doen wanneer je ziet dat iemand wordt buitengesloten;
- bespreken waarom niets doen óók gevolgen kan hebben.

Lesopbouw

TIJD	ONDERDEEL	WERKVORM
5 min	1 · Wat betekent het om iemand te zien?	klassikaal
10 min	2 · Een situatie in de klas	gesprek
5–10 min	3 · Introductie *Onzichtbaar*	klassikaal
10 min	4 · De rol van de omstander	gesprek
5–10 min	5 · Kijken of wegkijken?	casussen
5 min	6 · Slotopdracht	individueel
40–50 min	**Totaal**	

DE LES · DEEL 1 · 15 MINUTEN

Iemand écht zien

1 Startvraag

Schrijf op het bord:

OP HET BORD

Wat betekent het om iemand écht te zien?

Laat leerlingen spontaan reageren. Maak daarna onderscheid tussen letterlijk en figuurlijk zien. Je kunt iemand iedere dag in de klas zien en toch niet merken hoe het met die persoon gaat.

- Wanneer voel je je gezien door iemand?
- Kun je aanwezig zijn en je toch onzichtbaar voelen?
- Waaraan merk je dat iemand zich buitengesloten voelt?
- Is iemand zien hetzelfde als aandacht aan iemand besteden?

2 Een situatie in de klas

LEES VOOR

Een leerling wordt regelmatig uitgelachen om zijn kleding en om wat hij zegt. Eén of twee leerlingen beginnen ermee. De meeste anderen doen niet mee, maar zeggen ook niets. Soms lachen ze een beetje omdat de rest lacht. Soms kijken ze weg. Niemand vindt zichzelf een pester.

1. Wie is in deze situatie verantwoordelijk?
2. Zijn alleen de leerlingen die de opmerkingen maken verantwoordelijk?
3. Doe je iets verkeerd als je zelf niet meedoet, maar ook niets zegt?
4. Waarom kan het moeilijk zijn om in te grijpen?
5. Wat zou er kunnen gebeuren als één leerling wél iets zegt?
6. Kun je iemand helpen zonder rechtstreeks tegen de pester in te gaan?
7. Wanneer verandert ‘niets doen’ in ‘wegkijken’?

VOOR DE DOCENT

Laat verschillende antwoorden naast elkaar bestaan. Het doel is niet onmiddellijk één juist antwoord te vinden, maar zichtbaar te maken hoeveel verschillende rollen er in een groep bestaan.

DE LES · DEEL 2 · VERDIEPING · 15–20 MINUTEN

Niet gezien worden, niet willen zien

3 Introduceer *Onzichtbaar*

Vertel dat het boek gaat over een jongen die ontdekt hoe het is om onzichtbaar te worden. Stel daarna de vraag:

VRAAG

Is hij werkelijk onzichtbaar?

In het verhaal krijgt onzichtbaarheid verschillende betekenissen. De hoofdpersoon wil soms verdwijnen omdat wat er gebeurt te pijnlijk is. Tegelijkertijd lijkt hij voor de mensen om hem heen steeds minder zichtbaar te worden. Bespreek het verschil tussen **niet gezien worden** en **niet willen zien**.

VERDIEPINGSVRAAG

Wat is erger: dat niemand ziet wat er gebeurt, of dat mensen het wel zien maar niets doen?

4 De rol van de omstander

DE PESTER | DE GEPESTE | **DE OMSTANDER** | **DE HELPENDE OMSTANDER**

Besteed vooral aandacht aan de laatste twee rollen. Een omstander hoeft het pesten niet goed te keuren. Misschien vindt diegene het zelfs verschrikkelijk. Toch kan zwijgen ervoor zorgen dat de situatie blijft bestaan.

- Waarom zwijgen mensen wanneer ze zien dat iemand wordt gepest?
- Kan meelachen een manier zijn om jezelf te beschermen?
- Hoe zou de gepeste leerling dat zwijgen ervaren?
- Wat kan iemand doen zonder rechtstreeks de confrontatie aan te gaan?

VAN OMSTANDER NAAR HELPER

naast iemand gaan zitten | vragen hoe het gaat | niet meelachen | een bericht niet doorsturen | hulp vragen aan een volwassene | samen laten merken dat pesten niet wordt geaccepteerd

TOEPASSEN · 10–15 MINUTEN

Casussen & afsluiting

5 Kijken of wegkijken?

Bespreek de situaties in tweetallen of kleine groepjes en daarna klassikaal.

01

In een groepsapp wordt een gênante foto van een klasgenoot doorgestuurd. Je hebt de foto zelf niet gemaakt.

Ben je alleen toeschouwer wanneer je niets doet?

02

Iedereen weet dat één leerling tijdens de pauze bewust wordt buitengesloten. Niemand zegt er iets van.

Wie zou de situatie kunnen doorbreken?

03

Een vriend maakt voortdurend grappen over dezelfde leerling. Die leerling lacht zelf ook.

Betekent dat automatisch dat hij de grappen leuk vindt?

04

Je ziet dat iemand wordt gepest, maar je durft er op dat moment niets van te zeggen.

Wat kun je daarna nog doen?

6 Slotopdracht: één persoon

MAAK DE ZIN AF

Als ik zie dat iemand wordt buitengesloten, kan ik...

Laat iedere leerling één concrete handeling opschrijven. Wie wil, mag zijn antwoord voorlezen. Keer daarna terug naar de openingsvraag: **wat betekent het om iemand écht te zien?** Is het antwoord veranderd?

VERDIEPING & VERWERKING

Na het lezen

Gespreksvragen

1. Waarom heet het boek *Onzichtbaar*?
2. Op welke momenten voelt de hoofdpersoon zich onzichtbaar?
3. Welke mensen zien wat er met hem gebeurt – en wie kijkt weg?
4. Waarom grijpen mensen soms niet in?
5. Wat doet langdurig pesten met het beeld dat iemand van zichzelf heeft?
6. Wanneer wordt zwijgen medeverantwoordelijkheid?
7. Had het verhaal anders kunnen aflopen als één persoon eerder had ingegrepen?
8. Wat wil Eloy Moreno volgens jou dat de lezer na het lezen anders gaat doen?

Schrijfopdracht: Ik zag het

BEGINZIN

'Ik zag wat er gebeurde, maar ik deed niets.'

Schrijf vanuit het perspectief van een omstander. Beschrijf wat je zag, waarom je niets deed, wat je dacht en wat je achteraf anders had willen doen. Eindig met: *'De volgende keer...'*

De tekst hoeft niet op een werkelijke gebeurtenis gebaseerd te zijn.

Creatieve opdracht: Zichtbaar

BOODSCHAP

'Ik zie je. Je staat er niet alleen voor.'

Maak een kaartje voor iemand die zich onzichtbaar voelt. Gebruik maximaal tien woorden. Bespreek daarna waarom een klein gebaar verschil kan maken.

TOT SLOT

Pesten bestaat niet alleen uit wat iemand een ander aandoet. Het kan ook bestaan uit stilte, meelachen, niet reageren en wegkijken. *Onzichtbaar* laat zien dat soms één persoon genoeg is om dat patroon te doorbreken.